

УДК 336.148.477
JEL G38, H76

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Віра Кміть, Світлана Самойлюк

Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008, м. Львів, просп. Свободи, 18,
e-mail: vira.kmit@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6845-8139
e-mail: svitlana.samoiliuk@lnu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто сутність і значущість державного фінансового контролю як важливого елементу забезпечення економічної стабільності та прозорості в управлінні державними фінансами. Визначено місце державного фінансового контролю в загальній структурі фінансового нагляду та досліджено функціональні аспекти його системи в Україні.

Досліджується система функціонування державного фінансового контролю в Україні, наголошено на основних функціях такої системи, а також розкривається призначення та роль органів, що мають повноваження у сфері контролю за формуванням, розподілом, володінням та використанням державних фінансів. Підкреслено важливість ефективної взаємодії між цими органами для забезпечення належного рівня фінансового нагляду на всіх рівнях.

Особлива увага приділяється аналізу інструментів та методів, що використовуються у процесі здійснення державного фінансового контролю. У статті розкриваються різні підходи до контролю, такі як попередній, поточний та подальший контроль, а також їх взаємозв'язок і значення для забезпечення фінансової стабільності держави. Зокрема, акцентується на попередньому контролі, який дозволяє запобігти можливим порушенням ще на етапі планування та прийняття управлінських рішень. Поточний контроль, як зазначено, здійснюється у процесі використання бюджетних коштів, а подальший контроль дозволяє виявити порушення вже після завершення фінансових операцій. Такий комплексний підхід сприяє виявленню ризиків на кожному етапі фінансової діяльності. Проаналізовано структуру виявлених порушень у різних сферах фінансового контролю за період 2020–2023 років, окреслено динаміку змін і виявлено ключові проблеми в системі управління державними ресурсами. Зокрема, виділено такі проблеми, як недостатній рівень прозорості у використанні бюджетних коштів, зловживання посадовими особами та неефективне планування бюджетних витрат. Зроблено акцент на необхідності запровадження заходів для мінімізації таких порушень та підвищення відповідальності посадових осіб. Наведено статистичні дані щодо кількості виявлених порушень у фінансовій сфері, зокрема в галузі державних закупівель, розподілу субвенцій та субсидій, а також щодо невідповідного використання коштів на рівні місцевих бюджетів, що вказує на потребу в удосконаленні методів фінансового контролю.

Автори також надають рекомендації щодо вдосконалення системи фінансового контролю, враховуючи досвід передових країн Євросоюзу, та впровадження сучасних технологій і посилення антикорупційних заходів для підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Особлива увага приділяється перспективам

використання цифрових технологій, таких як автоматизація процесів моніторингу та аналізу даних, що може значно покращити точність і швидкість виявлення порушень у сфері державного фінансування.

Ключові слова: державні фінансові органи, бюджетне законодавство, Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Державна податкова служба, Державна митна служба, Державна казначейська служба, фінансові порушення, використання бюджетних коштів, адміністрування доходів, аудит, ревізія.

Постановка проблеми. Контроль, як елемент управління, є одним із найбільш поширених і дієвих способів забезпечення законності. Той чи інший вид контролю є важливою складовою, яка виражає його зміст, і відрізняється від інших частин його суб'єктами і об'єктами, що, в свою чергу, визначає відмінності в методах здійснення контрольних-перевірочних заходів.

Фінансовий контроль – це систематична, цілеспрямована діяльність органів або уповноважених осіб, яка ґрунтується на законодавчих актах і спрямована на перевірку фінансово-господарської діяльності підконтрольних суб'єктів. Мета цього контролю – забезпечення законності, фінансової дисципліни та ефективності у формуванні, розподілі, використанні та управлінні активами для сприяння сталому соціально-економічному розвитку.

Фінансовий контроль, на нашу думку, передбачає перевірку фінансово-господарських операцій на предмет їх достовірності, законності, доцільності і ефективності.

Державний фінансовий контроль займає ключову позицію серед інших видів фінансового контролю (рис. 1) і відіграє важливу роль у захисті інтересів держави та суспільства у сфері надходження та використання державних коштів. Належна організація такого контролю впливає на напрямки економічного розвитку країни, добробут населення, а також масштаби тіньової економіки та економічної злочинності.

Рис. 1. Види фінансового контролю як комплекс професійних контрольних-перевірочних заходів за суб'єктами здійснення

Тому важливо досліджувати функціонування державного фінансового контролю як діяльність органів державної влади, спрямовану на дотримання нормативів управління державними фінансовими ресурсами й активами, а також вирішувати наявні проблемні та нерегульовані питання системним підходом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблем державного фінансового контролю залишається постійною темою для наукових дискусій, оскільки ефективно управління державними фінансами є ключовим елементом стабільного розвитку економіки кожної країни. В сучасних умовах глобальних викликів, таких як корупція, зловживання бюджетними коштами та недоотримання фінансових ресурсів, важливість контролю в Україні з боку державних органів зростає. Дослідники звертають увагу на необхідність вдосконалення законодавчої бази та модернізації контрольних механізмів, зокрема шляхом впровадження інформаційних технологій та підвищення прозорості процедур.

Дослідження проблемних питань у сфері державного фінансового контролю є в постійному колі дискусій, зокрема доцільно виокремити вчених, серед яких: В. Д. Базилевич [1], Н. С. Данилевич [2], Г. І. Завистовська [25], Х. І. Іваськевич [13], В. І. Панченко [16], С. Д. Тисячна [2], І. Б. Стефанюк [25], А. В. Хмельков [27] та багато інших.

Попри значну кількість фахових публікацій, що присвячені вирішенню окремих проблем у сфері функціонування державного фінансового контролю, досі не вирішеним питанням є впровадження єдиного законодавчого акту, який би чітко окреслив дефініцію державного фінансового контролю та іншу термінологію, що застосовується в контрольно-перевірочній діяльності державних органів, а також призначення державного фінансового контролю, його цілісну структуру, принципи та функції організації і функціонування тощо.

Існує потреба у створенні цілісної системи державного фінансового контролю через проблеми невизначеності правового поля окремих державних органів, дублювання їх функцій і повноважень, а також відсутність узгодженої співпраці та спеціалізації під час проведення контрольних заходів.

Метою статті є всебічне дослідження системи державного фінансового контролю в Україні, зокрема його функцій, інструментів та методів. Автори прагнуть визначити місце державного фінансового контролю в загальній структурі фінансового нагляду, виявити ключові проблеми у функціонуванні відповідних органів, а також надати рекомендації щодо вдосконалення системи контролю на основі міжнародного досвіду і впровадження сучасних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний фінансовий контроль є однією з важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів держави для досягнення поставлених нею цілей у сфері фінансів [27].

Функції державного контролю формують єдину комплексну систему та взаємодіють між собою. Це призводить до об'єктивної необхідності спільної діяльності органів

влади, які мають розподілені повноваження для виконання функцій державного управління.

Державний фінансовий контроль – комплекс цілеспрямованих заходів органів, їх підрозділів чи службових осіб, які здійснюють державний фінансовий контроль у межах повноважень, встановлених законодавством України, з метою упередження, виявлення та припинення фінансових правопорушень на підконтрольному об’єкті щодо його фінансово-господарської діяльності, а також забезпечення законності, фінансової дисципліни та ефективності формування і витрачання коштів, у тому числі бюджетних, та інших активів у процесі володіння, розпорядження, використання і відчуження державного майна, відшкодування збитків та встановлення міри відповідальності у разі порушення фінансового, у тому числі бюджетного, законодавства [22].

Система державного фінансового контролю – це множина складових елементів організаційного механізму державного фінансового контролю, які формують відповідну єдність, спрямовану на всебічний та всеохоплюючий захист фінансових та майнових ресурсів держави [28].

Щоб здійснити належний аналіз результатів державного фінансового контролю в Україні, необхідно з’ясувати як організована система державного фінансового контролю в країні (рис. 2).

Рис. 2. Система органів державного фінансового контролю в Україні

Оскільки Україна є парламентсько-президентською республікою, важливу роль у системі фінансового контролю відіграє *парламентський контроль*, що здійснюється Верховною Радою України відповідно до Конституції та законів України. Це дозволяє отримувати достовірну інформацію про виконання обов’язків органами влади та належним чином реагувати на виявлені порушення, що сприяє дотриманню законності та державної дисципліни у владних структурах. Прямий

парламентський контроль реалізується через повноваження Верховної Ради (ст. 85 Конституції [14]), а непрямий – через діяльність постійних чи тимчасових структур, таких як Рахункова палата та комітети Верховної Ради, тимчасові контрольні й слідчі комісії. Головним суб'єктом парламентського фінансового контролю є Рахункова палата.

Президентський контроль у сфері виконавчої влади здійснюється як безпосередньо (прямий президентський контроль), так і за допомогою спеціальних допоміжних структур – опосередковано (непрямий президентський контроль), що зводиться до забезпечення функцій спеціальних допоміжних структур (Офіс Президента) та органів, які підпорядковані Президенту України та підзвітні Верховній Раді України (Служба безпеки України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна тристороння соціально-економічна рада тощо).

Урядовий контроль здійснюється через наглядову діяльність *Кабінету Міністрів* та підконтрольних органів, таких як Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна, Національне агентство із запобігання корупції та інші.

Міністерський (відомчий) контроль реалізується міністерствами та відомствами щодо підвідомчих підприємств і організацій, зокрема через Міністерство соціальної політики (Національна соціальна сервісна служба, Пенсійний фонд) та Міністерство фінансів (Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба, Державна податкова служба та інші).

Далі проаналізуємо призначення та роль окремих державних органів, що мають прямі повноваження у сфері здійснення державного фінансового контролю.

Рахункова палата України є важливим суб'єктом здійснення державного зовнішнього фінансового контролю в Україні. Її правові основи, статус, функції, повноваження та порядок діяльності регулюються Законом України «Про Рахункову палату» [21].

Рахункова палата – постійно діючий орган контролю, що створюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Вона здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України [22]. Рахункова палата виконує низку функцій, спрямованих на забезпечення ефективного використання державних фінансових ресурсів та підвищення рівня фінансової дисципліни у державних органах.

Державний фінансовий контроль здійснюється Рахунковою палатою, як суб'єкта державного зовнішнього фінансового контролю, здійснюється шляхом проведення: фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних-перевірочних заходів.

Проаналізуємо структуру основних видів фінансових порушень, що виявлені Рахунковою палатою за період 2020–2023 рр. (рис. 3).

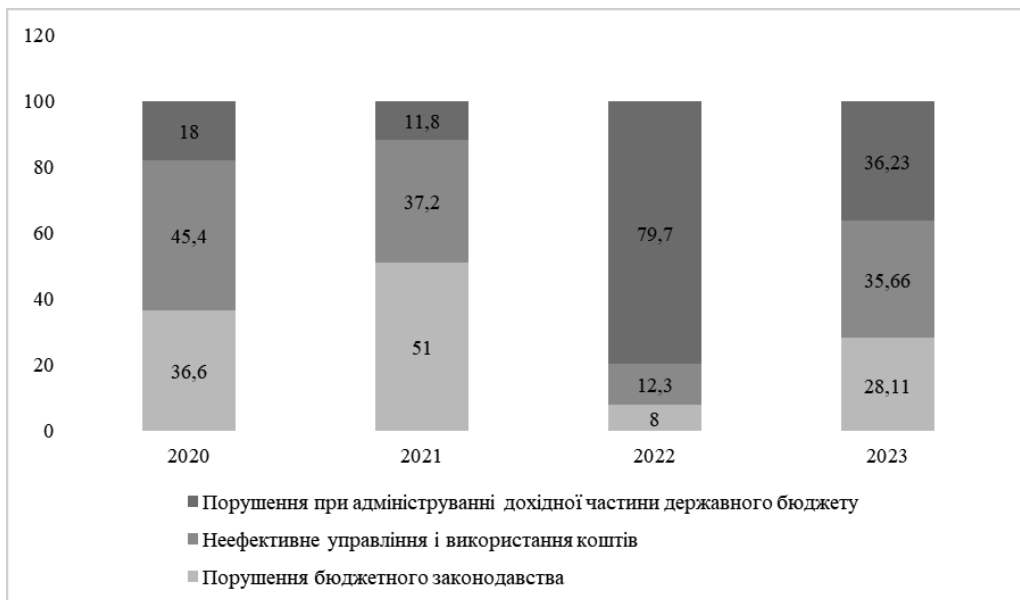

Рис. 3. Структура основних видів виявлених фінансових порушень Рахунковою палатою у 2020–2023 роках, %
Складено авторами на основі [23]

З діаграми рис. 3 можна побачити, що у 2020 році найбільше правопорушень припадає на неефективне управління і використання коштів (45,4% від загальної суми), у 2021 році – на порушення в сфері бюджетного законодавства (51% від загальної суми), у 2022 році – на порушення при адмініструванні дохідної частини державного бюджету (79,7% від загальної суми), у 2023 році – на ту ж категорію, як і у попередньому періоді (36,23% від загальної суми). Отже, можна зробити висновок, що динаміка є нестабільною і кожного року категорії порушень є різними.

Державна аудиторська служба України (далі – ДАСУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю. У своїй діяльності орган керується Положенням про ДАСУ [12].

Місія ДАСУ – забезпечення економічного добробуту країни шляхом реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Реалізація ДАСУ, як суб'єкта здійснення державного внутрішнього фінансового контролю, проводиться через проведення: державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель, інспектування (ревізії), моніторингу закупівель.

Проаналізуємо результати роботи ДАСУ за період 2020–2023 рр. (рис. 4).

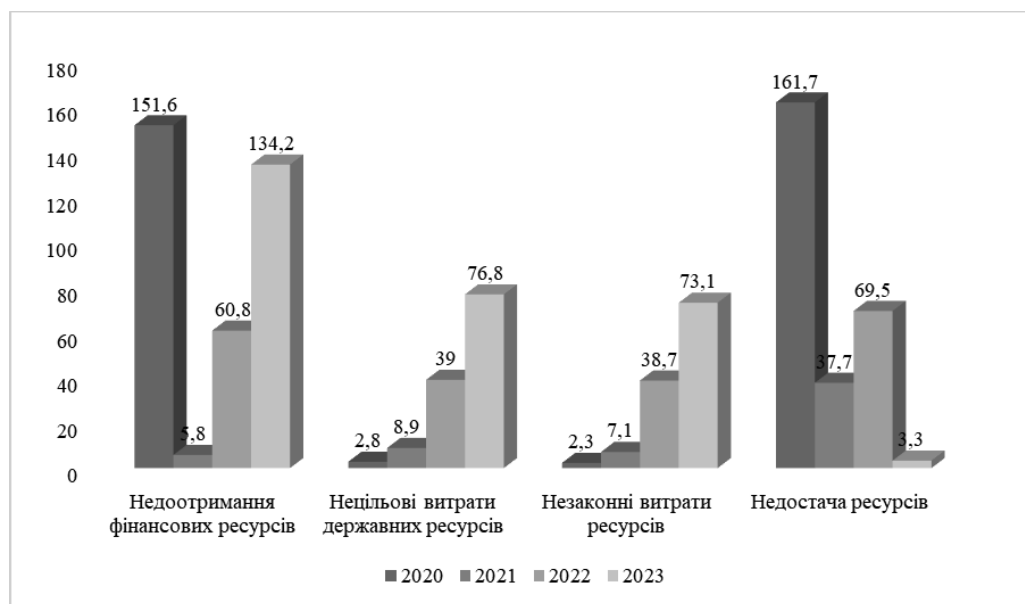

Рис. 4. Динаміка обсягів порушень виявлених органами Державної аудиторської служби протягом 2020–2023 рр., млрд грн
Складено авторами на основі [24]

На об'єктах контролю виявлено недоотримання фінансових ресурсів у 2020, 2021, 2022, 2023 роках на загальну суму понад 151,6 млрд грн, 5,8 млрд грн, 60,8 млрд грн, 134,2 млрд грн відповідно. З графіку бачимо, що у обсяг порушень різко зменшується у період 2020–2021 рр., проте у наступних роках починає стрімко зростати.

Проведеними заходами державного фінансового контролю на об'єктах встановлено незаконні витрати державних ресурсів на загальну суму майже 2,8 млрд грн у 2020 р., 8,9 млрд грн у 2021 р., 39 млрд грн у 2022 р., 76,8 млрд грн у 2023 р. Можна зробити висновок, що динаміці порушень за аналізований період властива тенденція до зростання.

Сума виявлених на об'єктах контролю незаконних витрат ресурсів становить понад 2,3 млрд грн, 7,1 млрд грн, 38,7 млрд грн, 73,1 млрд грн у 2020, 2021, 2022, 2023 роках відповідно. Ситуація така ж, як і у динаміці попередніх порушень – зростаюча.

Недостачі ресурсів виявлено на об'єктах контролю на загальну суму понад 161,7 млн грн у 2020 р., 37,7 млрд грн у 2021 р., 69,5 млрд грн у 2022 р., 3,3 млрд грн у 2023 р. Аналізуючи дані графіка (рис. 4), можемо зробити висновок, що обсяги порушень то зростають, то спадають, що свідчить про нестабільність динаміки.

Крім Державної аудиторської служби, Кабінет Міністрів України спрямовує і координує через Міністра фінансів України діяльність Державної податкової служби України, Державної митної служби України та Державної казначейської служби України [13].

Державна регуляторна служба України (далі – ДРСУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів

України і який реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності [18].

Основними завданнями ДРСУ є: реалізація державної регуляторної політики, політики з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; координація дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності [18].

Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції [19].

БЕБ – один із новітніх органів в Україні, що був створений у 2021 році, з метою формування цілісного потужного інструмента у боротьбі з економічною злочинністю. Однак, впродовж нетривалої діяльності, орган так і не виправдав надій та очікувань, натомість продемонстрував дуже низьку ефективність та неієздатність, а також був помічений у численних скандалах. Саме це було причиною ініціювання законопроекту, спрямованого на перезавантаження роботи БЕБ. Сьогодні цей закон підписаний Президентом, визначає функції та повноваження БЕБ та передбачає обов’язкову переатестацію усіх його працівників.

Державна податкова служба України (далі – ДПСУ) – центральний орган виконавчої влади у сфері податків в Україні, що був створений у 2019 році шляхом поділу Державної фіскальної служби [10]. Державний фінансовий контроль здійснюється ДПСУ у формі камеральних, документальних та фактичних перевірок.

Завданнями ДПСУ є реалізація та внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо [8]: державної податкової політики; державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску; державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Головною функцією ДПСУ є контроль за правильністю обчислення, своєчасністю та повнотою сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів до бюджету [10].

Сьогодні також ініційовано перезавантаження ДПСУ через низьку ефективність даного органу, а ключовим напрямом такої реформи є продовження діджиталізації податкових сервісів, обов’язкова переатестація усіх співпрацівників, підвищення заробітної плати, забезпечення прозорості у фінансових відносинах та чесна взаємодія із суспільством у сфері публічних фінансів.

Державна митна служба України (далі – ДМСУ) – центральний орган виконавчої влади України, що утворений у 2019 році шляхом поділу Державної фіскальної служби, реалізує державну митну політику та державну політику у сфері боротьби

з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи. Діяльність служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів [7].

Державний фінансовий контроль здійснюється ДМСУ у формі митного та пост-аудит контролю, контролю за дотримання митних правил.

Основними завданнями ДМСУ є [5]: реалізація та внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності; збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі; забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил.

Попри воєнний стан, в діяльності ДМСУ залишаються актуальними проблеми корупції та контрабанди, низька ефективність роботи, що спричинило потребу у перезавантаженні третього важливого за джерелом наповнення бюджету фіскального органу. Новий закон також передбачає прозорий конкурс на посаду голови ДМСУ (взявши за основу практику НАБУ та інших антикорупційних органів), а також переатестацію усіх його працівників.

Державна казначейська служба України (далі – ДКСУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, бухгалтерського обліку виконання бюджетів [20].

Державний фінансовий контроль здійснюється ДКСУ у формі контролю за використанням бюджетних коштів, фінансового моніторингу та реєстрації та обліку зобов'язань.

Основними завданнями ДКСУ є [3]: реалізація державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів; внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах; визначення механізму казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, установлення єдиних правил бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів, визначення порядку і строків подання звітів про виконання кошторисів державних цільових фондів.

Отже, варто порівняти обсяги виявлених порушень у таких структурах як ДПСУ, ДМСУ та ДКСУ (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги виявлених порушень за період 2020–2023 рр., млн грн

Структура	2020	2021	2022	2023	Відхилення, % (+,-)			
					2021 від 2020	2022 від 2021	2023 від 2022	2023 від 2020
Державна податкова служба	17778	63455,7	19585,8	45940,8	256,93	-69,13	134,56	158,41
Державна митна служба	178,4	2800	2900	8900	1469,51	3,57	206,90	4888,79
Державна казначейська служба	27600	45100	16600	26800	63,41	-63,19	61,45	-2,90
Всього	26,2	74,4	57,5	53,00	514,80	258,22	332,03	422,54

Складено авторами на основі [9, 6, 4]

Розглянувши табл. 1, можна стверджувати, що за останні чотири роки загальна кількість обсягів виявлених порушень по усіх державних структурах то зростають, то скорочуються. У ДПСУ динаміка коливається: 17778 млн грн у 2020 році, 63455,7 млн грн у 2021 році, 19585,8 млн грн у 2022 році, 45940,8 млн грн у 2023 році. Щодо ДМСУ, то обсяги порушень з кожним роком зростають, що свідчить про негативне явище. У ДКСУ динаміка також нестабільна протягом аналізованого періоду, проте якщо 2023 рік порівняти з 2020 роком, то можна зробити висновок, то кількість обсягів виявлених порушень зменшилась.

Органи фінансового контролю та управління, такі як Рахункова палата, ДАСУ, БЕБ, податкова, митна та казначейська служби, відіграють ключову роль в управлінні державними фінансами. Їх основна мета – забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, протидія корупції та вдосконалення системи державного фінансового управління. Однак кожен із цих органів стикається з певними проблемами, які обмежують їхню ефективність, хоча водночас існують значні можливості для їх подальшого розвитку.

Рахункова палата України виконує функції незалежного зовнішнього аудиту, але її вплив на державні органи залишається обмеженим через відсутність повноважень для примусового виконання рекомендацій, що знижує загальну ефективність її діяльності [17]. Крім того, орган стикається з проблемами недостатнього фінансування та технічної відсталості. Для подальшого розвитку важливо посилити його незалежність від політичного впливу та впроваджувати сучасні цифрові технології для автоматизації процесів. Міжнародна співпраця може стати перспективним напрямком для обміну досвідом та підвищення професійної компетентності [17].

ДАСУ відіграє важливу роль у внутрішньому фінансовому контролі, проте її діяльність здебільшого зосереджена на постфактум контролі, коли порушення вже відбулися, що ускладнює їхню профілактику та раннє виявлення [2]. Корупційні ризики

залишаються серйозною проблемою, яка вимагає впровадження нових антикорупційних заходів та підвищення професійної етики серед працівників. Для розвитку служби важливо модернізувати контрольні процедури, автоматизувати процеси та посилити профілактичні заходи щодо фінансових порушень [2].

ДПСУ України стикається з суттєвими труднощами в адмініструванні податків, де надмірна бюрократія ускладнює виконання податкових зобов'язань для громадян і бізнесу. Недовіра до податкової системи та високий рівень корупції ставлять під сумнів ефективність служби. Для покращення її роботи необхідно спростити податкові процедури, продовжити цифровізацію послуг і впровадити антикорупційні заходи. Це дозволить створити прозорішу систему, яка сприятиме підвищенню довіри бізнесу та суспільства до податкових органів [16].

ДМСУ залишається однією з найбільш проблемних інституцій через високий рівень корупції та контрабанди. Часто митні пункти не можуть ефективно протидіяти незаконному імпорту товарів, а технічна відсталість тільки погіршує ситуацію [15]. Перспективи розвитку служби включають автоматизацію митних процедур та впровадження електронного митного оформлення, що допоможе зменшити вплив людського фактора та корупційні ризики. Модернізація митних пунктів і боротьба з контрабандою також є пріоритетними напрямками.

ДКСУ відповідає за управління державними фінансами та виконання бюджетних платежів. Проте її діяльність ускладнюється використанням застарілих систем обліку і бюрократичними процедурами [26]. Це призводить до затримок у виконанні платежів та відсутності належної прозорості у розподілі бюджетних коштів. Для підвищення ефективності роботи казначейства необхідно впровадити сучасні інформаційні технології та автоматизувати процеси [26]. Це дозволить значно прискорити виконання бюджетних операцій і забезпечити громадський доступ до звітності в режимі реального часу.

Таким чином, незважаючи на серйозні виклики, з якими стикаються державні фінансові органи, їх розвиток має бути орієнтований на реформування внутрішніх процесів, впровадження цифрових технологій та посилення антикорупційних заходів. Це допоможе покращити якість контрольно-перевірочних заходів з державного фінансового контролю, підвищити довіру громадськості до згаданих державних інституцій та підвищити їх ефективність.

Висновки. Основна проблема державного фінансового контролю в Україні полягає в труднощах забезпечення ефективного управління фінансами через постійні порушення бюджетного законодавства, нераціональне використання коштів і проблеми в адмініструванні доходів державного бюджету.

Таким чином, перелічені нами органи державного фінансового контролю, такі як Рахункова палата, ДАСУ, БЕБ, податкова, митна та казначейська служби, відіграють ключову роль у функціонуванні державних фінансів, але стикаються з низкою проблем, серед яких – корупція, технічна відсталість, непрозорість контрольно-перевірочних заходів, дублювання повноважень, слабка взаємодія між собою та з іншими державними органами виконавчої влади.

Спільною проблемою також є відсутність єдиного законодавчого акту, який би чітко формулював термінологію, що застосовується в контрольно-перевірочній діяльності державних фінансових органів, окреслив завдання та повноваження кожної служби, усунувши дублювання окремих функцій, а також його цілісну структуру, яка б відображала національну систему державного фінансового контролю в Україні, принципи її організації та функціонування.

Прийняття у цьому році законів про перезавантаження БЕБ, ДПСУ та ДМСУ дозволить створити сучасні модернізовані служби з ефективною та прозорою діяльністю, яка буде відповідати стандартам ЄС і сприятиме економічному зростанню України.

Модернізація державних фінансових органів вимагає впровадження сучасних технологій, автоматизації процесів, посилення антикорупційних заходів і підвищення прозорості. Це сприятиме ефективнішому управлінню державними фінансами, зростанню довіри громадськості та зменшенню фінансових порушень.

Список використаних джерел

1. Богма О. С., Овдій О. В. Методика оцінювання повноти й обґрунтованості планів діяльності інституту державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип. 46. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-7>
2. Брадул О. М. Класифікація та принципи побудови системи державного фінансового аудиту в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 55. С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-55-56-61>
3. Державна казначейська служба України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-treasury>.
4. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>.
5. Державна митна служба України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-customs-service>.
6. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/>.
7. Державна митна служба України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_митна_служба_України.
8. Державна податкова служба України. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/derhavna_podatkova.
9. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>.
10. Державна податкова служба України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_податкова_служба_України.
11. Державний фінансовий контроль. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_фінансовий_контроль.
12. Зміст та принципи діяльності. Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3504>.
13. Калетнік Г. М., Здирко Н. Г. Державний фінансовий контроль в Україні: стан, проблеми, перспективи. *Economic Annals-XXI*. 2021. Т. 187, № 1–2. С. 163–176. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V187-16>
14. Конституція України. № 254к/96-ВР. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
15. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. *Ефективність державного управління*. 2020. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66>

16. Смирна К. В. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>
17. Петришина М.О., Лагутіна К.О. Діяльність Рахункової палати: проблеми та шляхи вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. 11. С. 126–135. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-83>
18. Положення про Службу – Державна регуляторна служба України. URL: <https://www.drs.gov.ua/polozhennya-pro-sluzhbu/>.
19. Про Бюро економічної безпеки України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
20. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text>.
21. Про Рахункову палату. Закон України № 576-VIII (2024) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>.
22. Рахункова палата як суб'єкт фінансового контролю. *Studies*. URL: <https://studies.in.ua/fnansove-pravo-shporu/3329-rahunkova-palat-yak-subyekt-fnansovogo-kontrolyu.html>.
23. Річні звіти. Рахункова палата. URL: <https://rp.gov.ua/Activity/Reportsю>.
24. Статистичні звіти – Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53>.
25. Стефанюк І.Б., Завистовська Г.І. Кваліметрична оцінка організаційної спроможності урядового фінансового контролю й аудиту. *Фінанси України*. 2017. (8), С. 89–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_8_7.
26. Стеценко Н.А., Галецька К.В. Казначейська служба України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Регіональна економіка та управління*. 2018. (3), 23–26. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/543361.pdf>.
27. Хмельков А. В. Фінансові інститути і фінансовий контроль. *Економічна теорія*. 2021. № 2. С. 47–64. DOI: 10.15407/etet2021.02.047 .
28. Vandendriessche X. Supreme Audit Institutions and Public Financial Accountability. *OECD Journal on Budgeting*. 2017. Vol. 2017/3. DOI: 10.1787/budget-2017-5jln4zx2v2mr

References

1. Bogma, O. S., & Ovdii, O. V. (2022). Methods of assessing the completeness and justification of the activity plans of the institute of state external financial control (audit). *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, 46. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-7>
2. Bradul, O. M. (2019). Classification and principles of building the system of state financial audit in Ukraine. *Scientific Notes of KROK University*, 55, 56–61. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-55-56-61>
3. State Treasury Service of Ukraine – Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-treasury>.
4. State Treasury Service of Ukraine. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>.
5. State Customs Service of Ukraine – Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-customs-service>.
6. State Customs Service of Ukraine. URL: <https://customs.gov.ua/>.
7. State Customs Service of Ukraine. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_митна_служба_України.
8. State Tax Service of Ukraine – Ministry of Finance of Ukraine. URL: https://mof.gov.ua/uk/derhavna_podatkova.

9. State Tax Service of Ukraine. URL: <https://tax.gov.ua/>.
10. State Tax Service of Ukraine. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_податкова_служба_України.
11. State Financial Control. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_фінансовий_контроль.
12. Content and principles of activity – State Audit Service of Ukraine. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3504>.
13. Kaletnik, H., & Zdyrko, N. (2021). Public financial control in Ukraine: state, problems, prospects. *Economic Annals-XXI*, 187(1–2), 163–176. <https://doi.org/10.21003/ea.V187-16>.
14. Constitution of Ukraine, No. 254к/96-ВР (2020) (Ukraine). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
15. Kyida, L. I., & Shevchenko, N. I. (2020). Features of implementation of state customs policy in Ukraine. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, (4). <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66>.
16. Smyrna, K. V. (2024). The main problems of the Ukrainian taxation system. *Ekonomika ta suspilstvo*, 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>
17. Petryshyna, M.O., & Lagutina, K.O. (2019). Activities of the Accounting Chamber: problems and ways of improvement. *Young scientist*, (11), 126–135. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-83>.
18. Regulations on the Service – State Regulatory Service of Ukraine. URL: <https://www.drs.gov.ua/polozhennya-pro-sluzhbu/>
19. About the Bureau of Economic Security of Ukraine. Official web portal of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
20. On Approval of the Regulation on the State Treasury Service of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text>.
21. On the Accounting Chamber, Law of Ukraine No. 576-VIII (2024) (Ukraine). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>.
22. Accounting Chamber as a Subject of Financial Control. *Studies*. URL: <https://studies.in.ua/finansove-pravo-shporu/3329-rahunkova-palat-yak-subyekt-fnansovogo-kontrolyu.html>
23. Annual reports – Accounting Chamber. Accounting Chamber. URL: <https://rp.gov.ua/Activity/Reports/>
24. Statistical reports – State Audit Service of Ukraine. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53>.
25. Stefaniuk, I.B., & Zavystovska, G.I. (2016). Qualimetric assessment of organisational capacity of government financial control and audit. *Finance of Ukraine*, (8), 89–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_8_7.
26. Stetsenko, N.A., & Haletska, K.V. (2018). Treasury Service of Ukraine: current state and prospects for development. *Regional economy and management*, (3), 23–26. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/543361.pdf>.
27. Khmelkov, A. V. (2021). Financial institutions and financial control. *Economic Theory*, 2, 47–64. <https://doi.org/10.15407/etet2021.02.047>
28. Vandendriessche, X. (2017). *Supreme audit institutions and public financial accountability*. OECD Journal on Budgeting, 2017(3). <https://doi.org/10.1787/budget-2017-5jln4zx2v2mr>

STATE FINANCIAL CONTROL: STATUS, PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Vira Kmit, Svitlana Samoiliuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
18 Svobody Ave., Lviv, 79008,
e-mail: vira.kmit@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6845-8139
e-mail: svitlana.samoiliuk@lnu.edu.ua*

Abstract. The article reviews the essence and significance of state financial control as an important element of ensuring economic stability and transparency in public finance management. The place of the state financial control in the overall structure of financial supervision is determined and the functional aspects of its system in Ukraine are studied.

The system of functioning of the state financial control in Ukraine is studied, the main functions of such a system are emphasised, and the purpose and role of bodies with powers to control the formation, distribution, ownership and use of public finances are revealed. The importance of effective interaction between these bodies to ensure an adequate level of financial oversight at all levels is emphasised.

Particular attention is paid to the analysis of tools and methods used in the process of state financial control. The article reveals different approaches to control, such as preliminary, current and subsequent control, as well as their interrelation and importance for ensuring the financial stability of the state. In particular, the author focuses on preliminary control, which allows preventing possible violations at the stage of planning and management decision-making. Current control, as noted, is carried out in the process of using budget funds, and subsequent control allows detecting violations after the completion of financial transactions. This comprehensive approach helps to identify risks at every stage of financial activity.

The article analyses the structure of violations detected in various areas of financial control in 2020-2023, outlines the dynamics of changes and identifies key problems in the public resource management system. In particular, the author highlights such problems as insufficient transparency in the use of budget funds, abuse of power by officials, and inefficient planning of budget expenditures. The emphasis is placed on the need to introduce measures to minimise such violations and increase the responsibility of officials. The authors provide statistical data on the number of identified violations in the financial sector, in particular in the field of public procurement, distribution of subventions and subsidies, as well as on the inappropriate use of funds at the level of local budgets, which indicates the need to improve financial control methods.

The authors also provide recommendations for improving the financial control system, taking into account the experience of advanced EU countries, as well as the introduction of modern technologies and strengthening anti-corruption measures to increase the efficiency of budget funds. Particular attention is paid to the prospects of using digital technologies, such as automation of monitoring and data analysis, which can significantly improve the accuracy and speed of detecting violations in the field of public finance.

Keywords: state financial control, budget legislation, Accounting Chamber, State Audit Service, State Tax Service, State Customs Service, State Treasury Service, financial irregularities, use of budget funds, revenue administration, audit, audit.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2024

Прийнята до друку 01.07.2024